

De gezichten van ARTIS – samenvatting

Inleiding

We bevinden ons op een punt in de tijd waarop de mens allesbepalend is, het Antropoceen. De mens is zelf onderdeel van de natuur, en vormt de natuur ook in grote mate. Ongerepte natuur is vrijwel nergens ter wereld meer aanwezig, want overal wordt de natuur in meer of mindere mate beïnvloed door de mens. Van klimaatverandering – door mensen veroorzaakt – tot ontbossing, habitatverlies, de mens heeft overal zijn sporen achtergelaten. Was er twintig jaar geleden nog een duidelijke tegenstelling tussen “het wild” en “de dierentuin”, deze twee zijn steeds meer naar elkaar toe getrokken.

Dierentuinen moeten en kunnen naar aanleiding van deze verschuiving een nieuwe rol vervullen. ARTIS wil hier een voortrekkersrol in hebben. Een plek bieden waar de dieren nabij zijn, en waar mensen de natuur kunnen beleven. En tegelijkertijd een plek bieden waar de discussie over de relatie tussen mens en natuur kan worden gevoerd. *Wij zijn* de natuur. ARTIS helpt ons om dat te zien.

Van oudsher is het doel van een dierentuin om mensen bekend te maken met uitheemse diersoorten en inzicht te geven in de natuur. Maar wil een instituut zich inzetten voor het behoud en welzijn van de natuur, dan is het tonen van alleen dieren en planten in de 21ste eeuw niet meer afdoende. Het is daarom tijd ARTIS te vernieuwen. Met dat proces is ARTIS in 2003 begonnen. Vandaag is de noodzaak daar om parallel aan deze vernieuwingen een volgende stap te zetten. Onze nieuwe missie en visie vloeien voort uit de veranderde relatie tussen mens en natuur. ARTIS wil zich onderscheiden van andere dierentuinen door de complexiteit van alle levensvormen te tonen en de natuur als geheel te bekijken en laten zien. ARTIS laat niet slechts enkele elementen van de natuur zien, maar toont alle onderdelen – van microben tot planeten - en hun samenhang. ARTIS neemt haar verantwoordelijkheid in het met zorg samenstellen en (be)houden van haar dode en levende collectie. ARTIS is een officieel erkend museum.

Wij willen het behoud van de natuur, mens en aarde, zeker stellen. Dit doen we door een breed publiek te trekken, en onze bezoekers op een speelse manier te betrekken bij onze missie en visie. Vooral door handelingsperspectieven te bieden, opdat ons publiek goed geïnformeerd raakt, begrip meekrijgt, en zelf beter kan beslissen wat een eigen bijdrage kan inhouden. Dat betekent dat ARTIS in toenemende mate een belangrijke rol gaat spelen in het maatschappelijke debat omtrent natuurkwesties. Hiertoe richten wij onze blik naar buiten. ARTIS breidt haar programma's uit met externe partners met een vergelijkbare doelstelling, in binnen- en buitenland. Dit kunnen musea zijn, universiteiten, bedrijven, galerieën of natuurorganisaties. Op deze manier willen wij een forum zijn waar we verschillende partijen verbinden. Hiervoor zullen wij ons de komende jaren inzetten.

ARTIS

Missie en visie

Afgelopen jaar heeft ARTIS haar missie en visie herzien. We gaan een stap verder dan alleen het publiek zich laten verwonderen over de natuur. We vinden dat we de bezoeker moeten stimuleren om verantwoordelijkheid te nemen en daarvoor een handelingsperspectief moeten bieden. Een milde, maar duidelijke vorm van activatie. Ook als platform gaan we meer de discussie laten plaatsvinden en mogelijk maken.

Missie

In ARTIS inspireren en stimuleren we een breed publiek verantwoordelijk met natuur om te gaan.

Visie

ARTIS is een ontmoetingsplek waar we de natuur op een vindingrijke manier dichtbij brengen en debat faciliteren over hoe de mens natuur waardeert, begrijpt en behandelt.

De nieuwe missie en visie worden geïmplementeerd in de verschillende gezichten van ARTIS:

ARTIS-Park

Het park vormt de context voor alles wat ARTIS is, met meer dan 700 bomen van 200 verschillende soorten. Het is het vroegste, nog bestaande 19de-eeuwse stadspark van Amsterdam. Een veilige groene plek in de stad die nooit af is. Voor iedereen; ARTIS-leden, scholieren, maar ook vluchtelingen en stadspashouders biedt ARTIS een plek waar je kunt ronddwalen. In een zich verdichtende stad wordt de sociale betekenis van het ARTIS-Park steeds belangrijker. Met overal perken met eetbare planten voor dier en mens, de eetbare tuin, leggen we verbanden tussen dier, plant, aarde en mens. De eetbare tuin is een mooi voorbeeld van duurzaamheid: de beplanting is zowel mooi als nuttig en wordt hergebruikt. Ook bij het onderhoud van het park staat duurzaamheid centraal, door het recyclen van afval en duurzaam energie- en waterverbruik. Het park zal moeten worden ingericht op de effecten van de klimaatverandering, zoals de toename van hemelwater. Een meerjarenplanning wordt opgesteld om bomen op tijd te vervangen.

Erfgoed

Erfgoed bepaalt wat ARTIS is; een plek waar levend erfgoed de bezoeker met natuur en cultuur verbindt. Een mooi voorbeeld is het Apenhuis: dit Rijksmonument is gerestaureerd en veranderd in een open verblijf, waar dieren als kleine primaten los rondlopen en de bezoeker bij hen te gast is. Een verbetering van dierenwelzijn en van de bezoekerservaring. ARTIS is gekozen als voorbeeldproject door de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed voor hoe men om moet gaan met erfgoed; een uniek ensemble van de erfwaarden groen (park), blauw (water) en rood (gebouwen). Daarnaast heeft ARTIS ook een belangrijke waarde als immaterieel erfgoed. De verzetsaanslag op het Bevolkingsregister in 1943, gevestigd in de Ledenlokalen maakt deze plek tot een belangrijke herdenkingsplek van de Tweede Wereldoorlog. Onderhoud, restauratie en renovatie zijn nu en in de toekomst essentieel voor ARTIS. Het Aquarium en het ARTIS-Groote Museum zijn in slechte staat. Evenals de bruggen en de vijvers. Herstel en restauratie zijn urgent voor deze monumenten, op een duurzame manier. Zo kan het publiek blijven genieten van dit erfgoed; Amsterdammers, scholieren, studenten en toeristen.

ARTIS

Dieren

ARTIS is een officieel erkend museum en neemt haar verantwoordelijkheid in het met zorg samenstellen en (be)houden van haar levende collectie. Een gevarieerde collectie dieren, vormgegeven vanuit het thema biodiversiteit is de basis van het Diercollectieplan van ARTIS. Daarbij is het motto meer ruimte voor minder soorten dieren met de nadruk op het houden van veelal bedreigde diersoorten die deel uitmaken van Europese fokprogramma's. De collectie biedt een verscheidenheid aan dieren, waarbij speciale aandacht is voor kleinere soorten, altijd in combinatie met planten. Van kleine aapjes in het Apenhuis tot vlinders in het Vlinderpaviljoen tot microben in ARTIS-Micropia. De focus van de collectie ligt op groepsdieren: voor hun welzijn is het van belang om ze te houden in de juiste groepssamenstelling en -omvang. ARTIS hanteert een dierpopulatiebeleid met als uitgangspunt het beperken van het ontstaan van surplusdieren.

Met de 545 diersoorten laat ARTIS het publiek kennismaken met de verscheidenheid van de natuur. Dierenwelzijn staat daarbij voorop. ARTIS zet substantieel in op onderzoek naar diergedrag ten behoeve van gedragsverrijking. Ook het vergroten en vernieuwen van dierenverblijven op duurzame wijze is een speerpunt. De Roofdierengalerij – symbool voor de oude manier van dieren houden – werd afgebroken en er kwam een jaguarverblijf dat rekening houdt met de omstandigheden in het oorspronkelijke leefgebied. ARTIS wil de discussie over de rol van het dier graag voeren en uitbreiden naar een bredere maatschappelijke discussie over de relatie tussen mens en natuur.

Natuurbehoud

ARTIS levert een bijdrage aan het behoud van biodiversiteit, binnen ons eigen land en in de ons omringende wereld. Door deelname aan fokprogramma's voor bedreigde diersoorten zoals de netgiraffe, maar ook door aandacht te besteden aan bedreigde bomen en plantensoorten in het park, zoals de ginkgo. Daarnaast biedt ARTIS een habitat voor inheemse dieren, bijvoorbeeld door het aanleggen van een beukenhaag als broedplaats voor vogels. ARTIS steunt verschillende natuurbehoudprojecten, zoals het Painted Dog Conservation Project in Zimbabwe en het herintroductieproject voor de jaguars in het noorden van Argentinië. Voor de projecten geldt dat zij de lokale bevolking bewust maken van het belang van biodiversiteit. Soms speelt ARTIS een rol in het kweken en daarna uitzetten van bedreigde diersoorten, zoals bij de Polynesische boomslakken die in het Insectarium zijn gekweekt en teruggezet in hun oorspronkelijke leefgebied op Tahiti. Uitgangspunt bij het selecteren van projecten is altijd de binding van de ARTIS-bezoeker door het uitdragen van het handelingsperspectief.

ARTIS-Micropia

Micropia is het enige microbenmuseum ter wereld, gelegen in de historische Ledenlokalen. Internationaal onderscheiden als meest innovatieve museum en veelgeprezen door pers en publiek. Sinds de opening zijn de bezoekersaantallen enorm gestegen, ook op het gebied van onderwijs is het bezoek bijna verdubbeld in het tweede jaar. Een deel van de internationale bezoekers geven aan Amsterdam speciaal voor Micropia te bezoeken. Microben en de wetenschap erachter zijn van fundamenteel belang voor ons als mens en voor de natuur. Zonder deze onzichtbare wereld van schimmels, bacteriën, gisten, algen, microdiertjes, virussen en archaea kunnen we eenvoudigweg niet leven. Micropia zet zich in om deze wereld te ontsluiten voor een breed publiek en hen te enthousiasmeren voor microben en hun toepassingen. Micropia wordt ook als unieke locatie gezien door partners uit bedrijfsleven en wetenschap als platform om belanghebbenden van microbiologie te verbinden.

ARTIS-Groote Museum

Het oorspronkelijke Groote Museum, geopend in 1855, was het eerste museumgebouw met tentoonstellingsfunctie in Nederland. In de bovenzalen bevond zich een Zoölogisch museum dat

ARTIS

één geheel vormde met de ontvangtzalen beneden: de sociale en museale functie lagen in elkaars verlengde. In 1947 werden de bovenzalen gesloten voor publiek, ARTIS richtte zich op haar taak als dierentuin. ARTIS wil nu haar museumtraditie nieuw leven inblazen. De restauratie die met dank aan steun van een aantal belangrijke partners inmiddels is gestart, maakt het gebouw weer toegankelijk voor publiek: het wordt geschikt voor sociale activiteiten en een nieuw museum. Met veel zorg wordt het gebouw in ere hersteld, volgens hoge duurzaamheidscriteria die passen bij deze tijd. Samen met onder meer het Wereld Natuurfonds zal ARTIS daar nieuwe visies op de rol van een duurzame en mens inclusieve ecologie brengen. Gelegen aan het vrij toegankelijke Artisplein zal het na de restauratie samen met de in 2014 gerestaureerde Ledenlokalen één monumentaal geheel vormen.

ARTIS-Planetarium

Een plek waar in- en uitgezoomd wordt op een manier die nergens anders in Nederland mogelijk is. Het Planetarium richt de lens naar binnen en naar buiten. De activiteiten voor publiek maar ook de onderwijsprogramma's worden druk bezocht. Naast publiek is ook de wetenschap geïnteresseerd in het Planetarium. Het zal zich dan ook komende jaren ontwikkelen als ontmoetingsplek voor wetenschap, bedrijven, overheden en andere geïnteresseerden die zich met onderzoek, ruimtevaart of bestudering van de aarde vanuit de ruimte bezighouden.

ARTIS-Academie

ARTIS-Academie is een verzamelnaam voor alle speciale activiteiten die een verdiepende ervaring bieden. Aan ARTIS-leden, scholieren, studenten, kunstenaars, wetenschap, beleidsmakers maar ook bedrijven die een evenement in ARTIS organiseren. Jaarlijks ontvangt ARTIS meer dan 100.000 scholieren en studenten die een speciaal onderwijsprogramma krijgen aangeboden. De verschillende hiervoor besproken gezichten van ARTIS komen aan bod middels lezingen, cursussen, colleges en andere interactieve bijeenkomsten. Er worden jaarlijks collegereeksen gegeven, door de ARTIS-hoogleraar UvA en door de Micropia-hoogleraar, verbonden aan de VU Amsterdam.